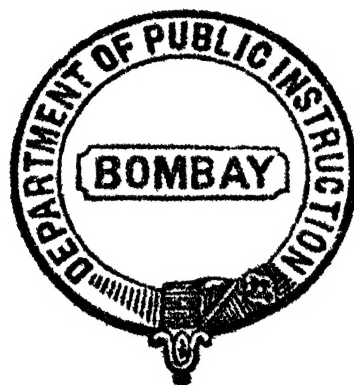

ગૂજરાતી પહેલી ચોપડી.

૨૮૮૮

કીમત નવપાઈ.

The Department of Public Instruction, Bombay.

GUJARÁTI FIRST BOOK.

BY

SIR T. C. HOPE, K.C.S.I., &c.,

LATE EDUCATIONAL INSPECTOR, N.D.

TWENTY-FIRST EDITION.—125,000 COPIES.

---

*Registered for Copy-right under the Government of India's
Act XXV. of 1867.*

Bombay:

GOVERNMENT CENTRAL BOOK DEPÔT.

1886.

[All rights reserved.]

Price Nine Pies.

BOMBAY :

PRINTED AT THE EDUCATION SOCIETY'S PRESS, BYCULLA

મુંબઈ ઈલાકાનું સરકારી કેળવણીખાતું.

ગૂજરાતી પહેલી ઓપડી.

આ

સર ટી. સી. હોપ,

માજી એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર, ઉ. ભા.

એએએસસી.

૨૧ મી વ્યાવૃત્તિ.—૧,૨૫,૦૦૦ પ્રત.

આ પુસ્તકની માલિકી સન ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આજ્ઞા પ્રમાણે
નોંધેલીછે.

મુંબઈ:

ગવર્નમેંટ સેંટ્રલ પ્રિસ.

સન ૧૮૮૬.

આ પુસ્તક સંબંધી સર્વે અધિકાર સરકારે સ્વાધીન રાખેલાછે.

ફીમલ નવ પાઈ.

મુંબઈ મધ્યે

ગ્રેન્ડયુકેશન સોસાયટીના છાપખાનામાં છાપી.

પહેલી ચોપડી શીખવવાની રીત.

૧. આદેશમાં આજ્ઞસ્થી વાંચતાં તથા લખતાં શીખવવાની રીત ચાલતી હતી, તેથી આ ચોપડીમાં કેવળ જુદી રીત છે, માટે એ નવી રીત બધા મહેતાજીઓએ સારીપેઠે સમજવી જોઈએ. મૂળાક્ષર, બારાખડી, ને જોડાક્ષર શીખતાં છોકરાંના ઘણા વખત જતો હતો, અને તેમને બહુ અકળામણ આવતી હતી. યૂરોપ-ખંડના વિદ્યાવાન અને છોકરાં ભણાવવાના કામમાં અનુભવી પુર-ણને એ અને ખીજાં કારણથી એ જૂની રીત ખોટી માલૂમ પડી. જે નવી રીતની તેઓ ભલામણ કરે છે, તે પ્રમાણે આ ચોપડી લખી છે. એમાં મુખ્ય મતલબ એ છે કે વાંચતાં, લખતાં, ને અર્થ, એ ત્રણ જોડે શીખવવાં, ને તેમાં જેમ અને તેમ રસ ઊપજે, ને છોકરાં કાયર ન થાય, તેમ કરવું. જે જે વસ્તુનાં નામ પાઠમાં આવે, તે વસ્તુ પાઠ ચાલતી વખતે અને ત્યાંજુદી છોકરાંને દેખાડવી અને તે રોની બનેલી છે તે પૂછી સમજવું.

૨. જે છોકરાં વાંચતાં શીખ્યાવગર નિશાળે બેસે તેમને એ ચોપડી આરંભ્યા પહેલાં, આકારની પેટી નિશાળમાં હોય, તેમાંનું સર્વે સારીપેઠે શીખવી રહ્યા પછી, આ ચોપડી નીચે લખેલી

રીતે આરંભવી. પહેલા પાઠને મથાળે “મા, બા, છે,” એ બોલ લખ્યા છે, તે કાળા પાટીઆઉપર ચાકવોડે લખવા, ને તે છોકરાંને વંચાવવા. તે આ રીતે. છોકરાંનું મન લગાડવાને કહેવું, જુઓ, આ (આંગળીવતી અક્ષર દેખાડીને) “મા” છે. પછી તેમની પાસે ‘મા’ કહેવડાવવું. ‘મ’ ને કાનો ‘મા,’ એ રીતે ન બોલાવવું, એકદમ ‘મા’ કહેવડાવવું. પછી ‘મા’ નો અર્થ સમજાવવો. તે આવડે ત્યારે એજ રીતે ‘બા’ એ બોલ ને તેનો અર્થ શીખવવો. ફરીથી યાદ દેવડાવી એ છીએ કે કાનો, માત્રા, અનુસ્રુ, વરડું, એ કાંઈ હાલ શીખવવું નહિ. એજ પ્રમાણે ‘છે’ શીખવવો. બ્યારે ત્રણે બોલ આવડે ત્યારે તેને પાટીઆપરથી બૂરી નાંખવા, ને ત્રણમાંથી ગમે તે લખવો, ને જોવું કે છોકરાંને અર્થસુધ્ધાં આવડે છે કે નહિ. એમ ત્રણે બોલ તપાસી જોયાપછી પાઠ વંચાવવો, ને તેમાં એક એક બોલ છૂટો બોલાવવો. કોઈ ઉચ્ચાર ખોટો કરે તો તેને ફરીથી વંચાવવું. એમ આજો પાઠ શીખવવો. પાઠ એવો શીખવવો કે તેમાંના બોલ બ્યાં આવે ત્યાં તુરત ઓળખાય, ને તેનો અર્થ સમજાય. રોજ જે વાંચતાં શીખવવું તેજ લખતાં શીખવવું. સૌ છોકરાં પોતપોતાની ચોપડીમાં જોઈને લખે. એ રીતે આખી ચોપડી શીખવવી. પણ આગળ જતાં થોડી

વધારે જીવિત કરવાની છે. તે નીચેની કલમમાં મહેતાજી સાર કરી દેખાડીછે, તે મુજબ મહેતાજીએ કરવું.

૩. તેરમા પાઠથી મથાળે બે તરૈહના બોલ લખ્યાછે; ૬ામે પાસે નવા બોલ લખ્યાછે, ને જમણે પાસે આવી ગયેલા બોલના ભાગઉપરથી થયેલા બોલ લખ્યાછે. નવા બોલ તો ઉપર કહ્યા પ્રમાણે શીખવવા, ને શીખેલા બોલઉપરથી થયેલા બોલ આ મુજબ શીખવવા. ૧૩ મા પાઠમાં જમણે હાથે “લે” છે; પાઠીઆપર એ રાખ્દ લખવો; ને તેમાંથી ‘લે’ ઉપર હાથ ઢાંકવો, ને પૂછવું કે, આ બાકી શું રહ્યુંછે? છોકરાં કહેશે ‘લ.’ તેના અર્થ પૂછવો. પછી ‘લે’ ને હાથ વતી ઢાંકવો, ને પૂછવું આ શું છે? છોકરાં કહેશે ને ‘લે.’ એના અર્થ પૂછવો. પછી હાથ લઈ લઈને આખો બોલ વંચાવવો, ને તેના અર્થ સમજાવવો. તેમજ ચૈદમા પાઠમાં “તેલ.” એવો બોલ છે, એ ઠેકાણે પહેલાં “તે” લખવો, ને વંચાવવો, તથા અર્થ પૂછવો. પછી, “લઉં” લખવો, વંચાવવો, ને અર્થ પૂછવો. પછી કહેવું કે, જીએ એ “લઉં” માં બે ભાગ છે એમ કહી હાથ વતી ‘ઉં’ ઢાંકી પૂછવું કે, આ શું છે? છોકરાં કહેશે ‘લ.’ પછી “ઉં” તેની પાસે લખવું ને કહેવું, વાંચો. એમ એ બોલ વાંચતાં શીખવવો, ને એના

અર્થ શીખવેા. એવા શબ્દ જે પાઠમાં આવે તે એ રીતે શીખવવા.

૪. એકવીસમા પાઠથી જરા વધારે જુક્તિ કરવી. એ પાઠમાં નવા બોલમાં 'તારે' ને 'ધર' છે; એ બે વાંચતાં આવડે, ત્યાર પછી 'તા' ને હાથ ઢાંકી પૂછવું, આ બાકી રહ્યું તે શું છે? છોકરાં કહેશે 'રે.' પછી 'ધ' ને હાથ ઢાંકી બાકી રહેલો અક્ષર પૂછવો, આ શું છે? છોકરાં કહેશે 'ર.' આગલા 'રે' ની માત્રા ઢાંકી બાકી રહેલો અક્ષર પૂછવો, આ શું છે? છોકરાં કહેશે 'ર.' હાથ ઊઠાવી લઈ પૂછવું, હવે શું છે? છોકરાં કહેશે 'રે.' ત્યારે માત્રા દેખાડી પૂછવું કે, આ માથે મૂક્યાથી શું થાય છે? છોકરાં કહેશે 'એ' વધે છે. ત્યારે કહેવું કે આ "એ" ની નિશાની છે: એને માત્રા કહે છે. એમ આગળ પાઠમાં માત્રા, કાનો, અલ્પજ્ય, વરકું, વગેરેના ભેદ દેખાડવાને જે પાઠની નીચે કહ્યું છે, ત્યાં દેખાડવો.

૫. છેલ્લું કહેવાનું એ કે કાંઈ પણ કાચું રહે એવું શીખવવું નહિ જે શીખવી એ તે પાઠું આવડે ત્યારેજ ખીજું શીખવવું.

પાઠ ૧.

મા   બા   છે.

મા છે.

બા, મા છે?

મા છે, બા?

બા છે.

મા, બા છે?

બા છે, મા?

પાઠ ૨.

ભૂ   પા.

ભૂ પા.

બા, ભૂ પા.

ભૂ પા, મા.

મા, ભૂ છે.

છે ભૂ, મા?

ભૂ છે.

મા, ભૂ પા.

ભૂ પા, બા.

ભૂ છે, બા?

છે ભૂ, બા?

પાઠ ૩.

પી.

જા.

ભૂ પી.

પી જા.

પી જ.

જ મા, પી.

જા, ભૂ પી.

જ મા, ભૂ છે.

જા પી.

જ પી.

જ જા.

મા, ભૂ પી.

જા, જ, પી.

જા, ભૂ છે, જ પી.

પાઠ ૪.

ભા.

તું.

ભા છે.

તું જ.

જા, તું જ.

તું ભૂ પી.

ભા, જ, ભૂ પી.

જા, ભૂ છે, તું પી.

જ ભા.

તું પી.

મા, તું પી.

ભા, તું જ.

તું ભૂ પી, ભા.

ભા, તું જ, ભૂ પી.

પાઠ ૫.

આ.

ઓ.

આ ને, મા.
 ભા, તું પી.
 ને, આ ભૂ છે.
 ન ને, બા છે?
 ન તું, આ ભૂ પી.
 આ ભૂ છે, ન તું પી.

બા, તું ન.
 ને, આ પી.
 આ ભૂ તું પી.
 આ ને, ભા છે.
 ને બા, આ ભૂ છે.
 ને, આ ભૂ છે, ન પી.

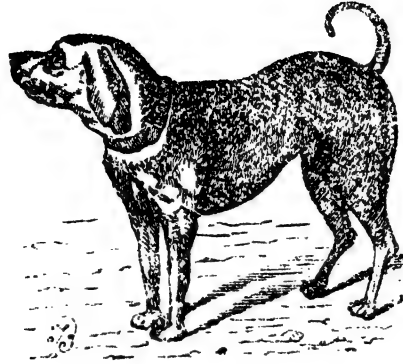
પાઠ ૬.

ધી.

ખા.

આ ધી છે.
 આ ધી ખા.
 મા, તું ધી ખા.
 બા, આ ધી તું ખા.
 ભા, આ ધી છે, તું ખા.
 ને, આ ધી છે, તું ખા.

તું ભૂ પી.
 ન ભા, ધી ખા.
 બા, તું ભૂ પી.
 ને મા, આ ધી છે.
 ન ભા, તું આ ધી ખા.
 ભા, ને, આ ભૂ છે, તું પી.

એ. બી. શું.

એ શું છે?

આ બી છે, બા.

તું એ બી ખા.

ને બા, આ શું છે?

તું ને, બા, એ ધી છે.

ને મા એ ભૂ છે, તું પી.

બા, તું જ.

એ બી તું ખા.

મા, એ શું છે?

ને, બા, આ ભૂ છે.

જ તું ને, એ બી છે.

બા, ને, એ ધી છે, તું પી.

લે.

તે.

લે મા, આ ને.
 જ તું તે બી ખા.
 જ ખા, તું તે પી.
 મા, ને, આ શું છે?
 ને બા, તું તે ધી લે.
 લે ને, આ શું છે, ખા?

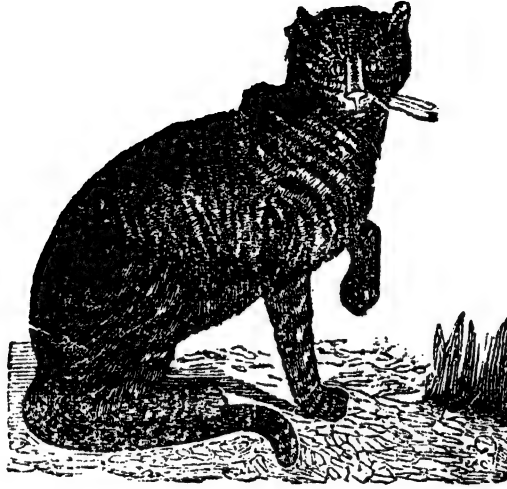
ખા તું તે પી.
 ખા તું તે લે.
 લે મા, આ તું પી.
 લે, ને, આ ભૂ છે.
 લે ને મા, આ શું છે?
 તે ધી છે ખા, તું ખા.

જી.

ના.

ને, તે જી છે.
 ના, એ બા છે.
 જી, તું તે બી ખા.
 ના, ખા, તું ખા.
 લે, આ ને, એ શું છે?
 જી, એ શું છે, તું લે.

લે જી, આ ખા.
 ના, તું આ લે.
 ને માં, તે જી છે.
 લે ખા, આ ભૂ છે.
 ના ખા, એ ધી છે.
 જી, લે, આ ભૂ છે, તું પી.

હા.

રૂ.

એ, આ રૂ છે?

હા, એ રૂ છે.

એ રૂ તું લે, જા.

હા, તું આ લે.

બા, જા, તું એ રૂ લે.

આ બી છે, બા, તું એ.

જી, આ રૂ લે.

હા, તું એ લે.

એ રૂ તું ના લે.

બા, તું આ બી લે.

ના, મા, તું એ રૂ લે.

હા, બા, આ ભૂ છે, તું એ પી.

પાઠ ૧૧.

તાતા.*

તું તાતા લે.
 ના, એ છી છે.
 બે, આ તાતા છે, બા?
 હા, મા, એ તાતા છે.
 જા, ભા, તું એ કે લે.
 ના, એ કે છી છે.

છી.

આ ભૂ તું પી.
 ના, તે છી છે.
 શું, આ તાતા છે, બા?
 હા, ભા, બે એ તાતા છે.
 મા, લે, આ બી તું ખા.
 ના, ભા, એ બી છી છે.

પાઠ ૧૨.

કે.

બાઉ.

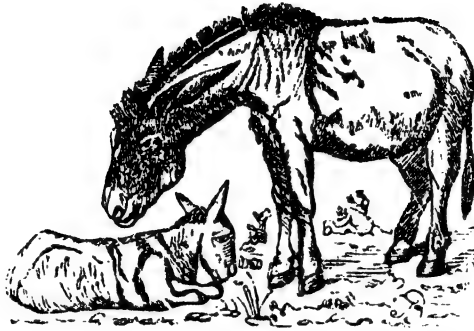
બે.

મા, આ ધી છે કે ભૂ?
 ને છે, તે તું લે, ભા.
 બા, એ ભા છે કે મા?
 બે ભા, આ બા છે કે જા?
 બે આ બી છે કે શું?
 એ બાઉ છે.

તું બાઉ કે તાતા લે.
 ને બાઉ છે, તે તું ખા.
 ના, એ છી છે, તું બે.
 આ શું છે, ભા?
 આ બાઉ છે?
 ને બાઉ છે તે લે.

* તાતા અંટલે રોટલા. સ્વરતમાં તેને ડોકાણે પાપા કહેછે.

હું.
લઉં.*

લેજે.

મા, તાતા લેજે.
બા, હું તાતા લઉં ?
ના, બા, એ છી છે.^૪
આ શું છે ધી કે, બા ?
હા, તું લેજે.
હું આ ૩ લઉં કે ધી ?

બા, તું બી લેજે.
બા, હું લઉં કે ?
હા, મા, તું લેજે.
ના ના, બે, એ છી છે.
શું, આ બી છે ?
એ ૩ છે, બા.

* આ ડોકાણે મહેતાજીએ હરકોઈ અક્ષરને માથે અનુસાર આવે ત્યારે કેમ ઉચ્ચાર કરવો તે શીખવવું.

વાંવા.

તેલ.

મારું.

આપ.

આ તાતા આપ.

મારું ધી આપ.

જે, જે વાવા છે.

આ ધી વાવા છે.

ભા, જે તાતા લે.

આ મારું છે, તું આપ.

આ મારું ભૂ આપ.

અ તેલ છી છે કે?

જે તેલ મારું છે.

ના, જે વાવા છે.

જે મારું છે, હું લઉં કે?

લે, જો, વાવા છે કે છી?

છું.

મને.

લાવ.

જાજે.

જાઉં.

પીઉં.

એ રૂ લાવ, બા.

મા, તું ધી લે.

હું ભૂ લઉં, મા?

લાવ, આ તેલ મને આપ.

હું એ જાઉં છું.

તું શું લેછે?

હું ભૂ પીઉં છું.

જી, તેલ લાવ.

બાપા, જો, આ શું છે?

એ તાતા મને આપ.

હું એ જાઉં, બાપા?

લાવ, હું જાઉં છું.

મા, તું જાજે.

જી, મને રૂ આપ.

જાય.

આવ.

આવું.

કેમ.

મા, તું આવ.

કેમ મા, હું આવું?

બાપા તુંજે આવ.

તું ના આવ.

બા, હું આવું?

હું જાઉં છું, બાપા.

બાપા, કેમ છે વાર?

હું જાઉં કે તે જાય?

તે કેમ જાય છે?

જે જાય તે જાય.

એ હું જાઉં, બાપા?

હું આવું છું, બાપા.

ત્યાં.

જાઉં.

તલ.

તે

મા, મને તલ આપ.

જે એ તલ છે.

તે ત્યાં છે, તું લે જા.

એ મને આપ.

આ શું છે, મામા?

ના, તું ત્યાં લેજ.

તું ત્યાં જ ને જે.

આ તલ તું જા

હું કેમ જાઉં ત્યાં?

જાપા, મને ધી ને તાતા

એ તલ છે કે તેલ છે?

આપ.

તું એ જીને ત્યાં આપજે.

ના, ત્યાં લેજ.

આ શું છે, જા?

જે આ હું કેમ લઉં?

દે.

ભાત.

જોવા.

આજ.

ખાવા.

લેવા.

મા, મને ખાવા દે.

બાપા, મને જોવા દે.

આવ, આ લે.

હું આજ જોવા નહિં.

આ ભાત હું લઉં કે?

હું આવું કે, બા?

એ મને આજ લેવા દે.

આજ તું ના આવ.

બા, મને ભાત ખાવા દે.

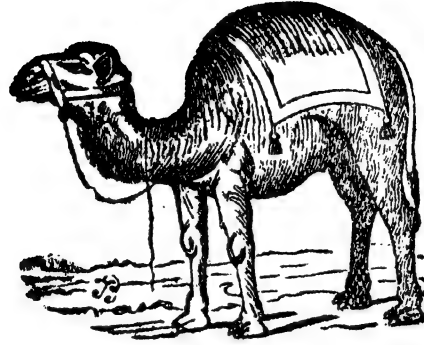
તું જ ને ભાત ખા.

જે જી, હું ખાઉં.

હા, જી, હું નહિં.

તું આજ ના જ.

પાઠ ૧૯.

નહિ.

દૂધ.

મા, મને ભાત ને દૂધ આપ.
 ના, એને દૂધ નહિ.
 આજ ભા જાયછે.
 ના, તે નહિ જાય.
 મામા, હું પછી નહિ જાઉં.
 જા, આ દૂધમાં શું છે?
 તે હું જાઉં છું, જાપા.

મામા.

પછી.

મને જવા દે, જા.
 ભૂ પી, પછી જ.
 હું તાતા ને દૂધ જાઉં?
 હું જાઉં છું, જાપા.
 જા, મને દૂધ આપ.
 હું દૂધ ને તાતા જાઉં?
 ના, પછી જાજ.

મારા.

જોવું.

હશે.

જો બા, આ શું છે?

હશે જ છે તે.

બાપા, જો કેમ હશે?

જમ હશે તેમ.

આ તાતા મારા હશે?

ના બાપા, જો મારા છે.

મને જો જોવા દે.

હું તે જોવા આવું કે?

એમાં શું જોવું છે?

જો મારા તલ છે.

મારા બાપા ત્યાં હશે?

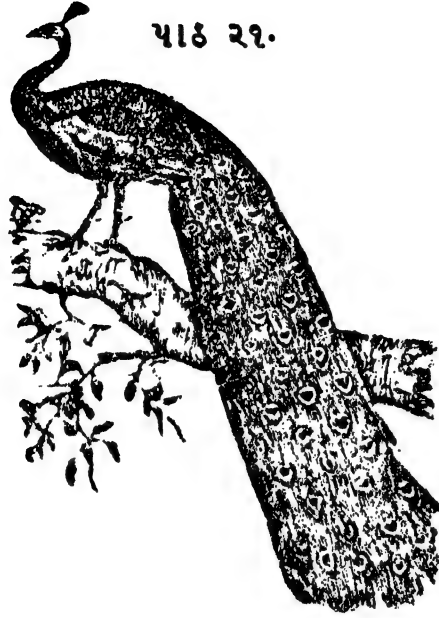
ના, મારા બાપા જાય છે.

તું આવ બા.

બાપાને જો તેલ જોવું છે.

જી, તું જો જાન.

તારે.*

તારું.

ધર.

તારે શું ખાવું છે?
 જો આ તારું છે.
 તે દૂધ પીશે.
 જો, આ માંઝ ધર છે.
 ના, જો ધર માંઝ છે.
 તારે બૂ પીવું છે?
 એમાં શું હશે?

જો માંઝ છે, બાપા?
 ના, જો તારું નહિ.
 તારે તલ ખાવા છે કે?
 બા મને આપશે?
 આવ, માંઝ ધર જો.
 ના, હું નહિ આવું.
 તારે ખાવું છે કે નહિ?

* અહીં માત્રાનો ભેદ દેખાડવો.

પાઠ ૨૨.

ઘેર.

હતું.

મારે.

ગોળ.

ભાવશે.

હતાં.

આજ તારે ઘેર શું હતું ?   હું મારે ઘેર જાઉં છું.

તાતા, દૂધ, ને ગોળ હતાં.   હા, તું તારે ઘેર જ.

એ ભાને આપજે.   એને તાતામાં ખાજે.

ના, મારે ખાવું છે.   ના, માજી, હું નહિ લઉં.

માજી, આ ભૂ હું પીઉં ?   ના, બા, એ છી છે.

તને ગોળ ભાવશે ?   જો, એ વાવા છે.

હા, હું ગોળ ખાઉં છું.   તારે ઘેર ગોળ છે ?

શાક.

તારી.

દાળ.

આવશે.

ઊંધે.

દેશે.

લે, આ શાક ને દાળ ખા.

ના, હું દાળ નહિ ખાઉં.

એ તારું શાક છે, કેમ ?

આ મારું છે.

હું જઈંછું, તું આવજે.

તેને દાળ ને શાક ખા-

વા દે.

તારી મા શાક ખાવા દેશે ?

તારી મા આવશે કે નહિ ?

હા, પછી આવશે.

હુંએ પછી આવું કે નહિ ?

તું આવ ને બે.

મામા, એ આવશે કે

નહિ ?

ના, તે ઘેર બંધેછે.

આજ કેમ બંધેછે, તાર ?

હાથ.

તારા.

પગ.

જોઉં.

લેવું.

જેઉં તારા હાથ.

તારે શું લેવું છે?

મને ગોળ આપ.

તારા પગમાં શું છે?

મને જોવા દે.

તેને તારા હાથ પગ જોવા દે.

પછી જોવા આવજ.

તારા પગ જોવા દે.

પગમાં શું લેવું છે, વાર?

તારે પગ છે કે નહિ?

જે, આ પગ ને આ હાથ.

તારી માના હાથમાં ગોળ

આપ.

ના, તારા હાથમાં લઉં.

પછી લેજ, મામા.

નથી.

કાકા.*

ક્યાં.

નાક.*

તમારા.

જેઠં તારું નાક ક્યાં છે ?

જે, આ નાક છે.

તમારા કાકા ક્યાં છે ?

મારા કાકા ઘેર છે.

ના, કાકા ઘેર નથી.

નથી કેમ ? જો તે બંધે છે.

તારા નાકમાં શું છે ?

કશુંજે નથી.

ભા, તારું નાક જેઠું ? હા જો.

લે બા, આ દૂધ કાકાને
આપ.

દૂધ ક્યાં છે ?

આ મારા હાથમાં છે.

ના, તમારા હાથમાં નથી.

તે ક્યાં છે ?

તમારા કાકાને ઘેર છે.

કેમ, ત્યાં આજ શું છે ?

* અહીં “કાકા” ને “નાક” ઉપરથી કાનાનો ભેદ શીખવેલો.

કાંઈ.

આપું.

બેન.

વાત.

કહું.

ખાવું.

આવ, હું તને કાંઈ આપું.

શું આપું, બા?

શાક આપજે.

તમારા હાથમાં શું છે?

કાંઈએ નથી.

આવ બેન, હું કાંઈ આપું.

જેહું, એ શું હશે?

હું તને કાંઈ આપું.

ક્યાં, મારા ઘરમાં?

મારા ઘરમાં બેન છે.

જેહું બેન, તારી કને કાંઈ

છે?

આવ બેન, વાત કહું.

તમારે ખાવું છે?

તારે ક્યાં ખાવું છે?

કોણ.*

થાય.

માશી.

એક.

બે.

ભાઈ.

એ કોણ છે, બાપા ?

એ તારા કાકા છે, ભાઈ.

તારા કાકા તે મારા ભાઈ
થાય.બાપા, મારે બે ભાઈ ને એક
બેન છે.

તમારે બે ભાઈ છે ?

મારે એક ભાઈ છે, તે તારા
કોણ થાય ?

તે મારા કાકા થાય.

બા, મામા તે કોણ ?

તારી માના ભાઈ તે તારા
મામા થાય.તારી માની બેન તે તારી
માશી થાય.

માશી ક્યાં છે ?

માશી ઘેર બંધે છે.

હું માશીને ઘેર જાઉં ?

ત્યાં કોણ હશે ?

* 'કોણ' ને 'કાકા' : ઉપરથી કાનો ને એક માત્રા આવેથી કેમ
વાંચવું એ સમજાવવું.

જાણે. આપીશ.*

મસ. લાવી.

એ બાઈ, તારી માશી દૂધ
લાવી.

માશી, મને મસ આપ.

વારૂ બાઈ, તું મસ લેજ.

માશી એનને આપીશ કે
નહિ?

હા, મસ છે, હું આપીશ.

તે મસ દૂધને શું કરશે, કોણ
જાણે.

કરશે. સરત.

ખાશે. બાજરી.

તાતા લાવી તેમાં ખાશે.

તાતા શેના થાય, એન?

કોણ જાણે, મને સરત નથી.

મારા બાપા જાણે છે.

બાઈ, તાતા ઘઉંના થાય,
ને બાજરીના થાય.

આજ તું શું લાવી?

બાજરી લાવી છું.

તું મને આપીશ કે નહિ?

* “આપીશ” ને “આપ” એ બોલાઉંપરથી અનુના
બેદ સમજાવેલા.

માઠ રજ.

પૂછો.* માગે.

કહો. તો.

તમે પૂછો કે એ કોણ છે?

મારે શું કામ છે?

તો હું એને પૂછું, બાપા?

હા, તમે પૂછો.

બાપા, એ કાંઈ માગેછે?

શું માગેછે, ભાઈ?

તે તો કોણ જાણે.

એ કાંઈ ખાવાને માગેછે.

કામ. પૂછું.

કહું. જોઈશો.

એને કહો પછી આવજો.

ના બાપા, હું તો નહિ કહું,

તમે કહો.

જે માગે તે આપું?

પૂરી ને બાઉ આપું?

હા પૂછો, તે માગે તો તે

આપજો.

કહો ભાઈ, તમારે શું જો

ઈશો?

* 'પૂછો' ને 'પછી' ઉપરથી ઉ અથવા વરડું લગાડ્યાથી શો ફેર થાયછે તે દેખાડવું.

જુઓ. માગી.

હતી. આપો.

કેરી. કોણે.

તેણે. બેને.

જુઓ, આ કેરી છે.

એ કેરી મને આપો.

એ કેરી તેણે માગી હતી.

કોણે માગી હતી?

મારી બેને માગી હતી.

શા સાત્ર માગી હતી?

ખાત્રા સાત્ર માગી હતી.

લો, આપો.

જુઓ, ભાઈ, આ શું છે?

ના, હું નહિ જોઉં, તમે

જુઓ.

મારા હાથમાં આપો તો

જોઉં.

તમારા કાકાને કહો, તે

આપશે.

મારા કાકા ત્યાં નથી.

જુઓ, એ કોણ છે?

તમે. ભૂખી.	પણ. થઈ.	બહાર.
ભૂખ. કહે.	લાગી. ખાશો.	જાઓ.

તમારી બેન ભૂખી થઈ છે.	તું બહાર આવે છે?
મને પણ ભૂખ લાગી છે.	હું ભૂખી છું તે કેમ આવું?
તમે શું ખાશો?	ભૂખ લાગી હોય તો ખા.
તું કહે તે ખાઉં.	તમે શું લાવશો?
તમે ક્યાં જાઓ છો?	માશી કહે તે લાવીશ.
હું બહાર જાઉં છું.	માશી ભૂખી છે.
મને ભૂખ લાગી નથી.	તે કહે તે તમે કરજો.

પાઠ ૩૨.

પાસે.
ભાભી.
તેની.

બીજો.
ક્યારે.
ત્યારે.

ગર્ધ.
કાકો.
ઊભું.

તમારો બીજો ભાઈ ક્યાં
છે?

તે વાત હું નથી જાણતો.

તમારી ભાભી ઘેર છે?

ના, તેની માને ઘેર ગઈ છે.

પાછી ક્યારે આવશે?

તે મને કહી નથી ગઈ.

આવશે ત્યારે તમને કહીશ.

ભાભી પાસે ન.

જે, તેની મા આવી.

તેની પાસે કોણ ઊભું છે?

તેની માશી છે.

પાસે બીજો કોણ છે?

એ બીજો ભાભીનો કાકો
છે.

તેની બેન ક્યારે આવશે?

ગુંદર. સોનું.

આંખો. આવે.

બીજું. જૂની.

લેતી. કાલે.

એ બા, મામા આવેછે.

એના હાથમાં ગુંદર છે કે શું?

ના, ભાઈ, એ બીજું કાંઈ છે.

સોનું છે. તારૂં સોનું મને

એવા રે.

મામા, જીને કહો, ગુંદર લેતી

આવે.

ભાઈ, જીની પાસે ગુંદર નથી.

હું તને ગુંદર કાલે આપીશ.

મારે બે આંખો છે,

એક નાક છે, બે કાન છે,

બે હાથ છે, ને બે પગ છે.

મારી ભાભીની આંખો

જુઓ.

કેમ, તેની આંખોને શું છે?

કોથ જણે, હું નથી જ-

ણતો.

તે કોથ આવેછે?

૫૧૪ ૩૪.

ચાર.	માથું.	માથાં.	પશુ.
કેટલાં.	છત્રી.	હોય.	
તારે કેટલાં માથાં છે?		ચાર છત્રીઓને શું કરો-	
મારે એક માથું છે.		છો?	
તમારે પગ કેટલા છે? બે.		એક મારા બાપની, બે મા-	
કોઈને ચાર પગ હોય?		રા ભાઈની, ને એક	
હા, પશુને ચાર પગ હોય.		મારી.	
કોઈને ચાર માથાં હોય?		તારી છત્રી કાલે લાવજ,	
ના, માથું તો એકજ હોય.		મારે બેવીછે.	
તમે છત્રી બોલો છો?		તારે કેટલા ભાઈ છે, ને	
હાજી, મારે ઘેર ચાર છ-		તારા બાપને કેટલા	
ત્રીઓ છે.		ભાઈ છે?	

પાઠ ૩૫.

પૈસો.*   તેડી.   નાની.   ખીર.
 આવો.   આપણા.   ખીજું.   પૂરી.
 જોડે.   જઈશ.

ભાઈ, આપણા ઘરમાં આવો, પૈસો આપું. મારી જોડે મારી બેન છે તેને જોડે તેડી લાવું ? કદી બેન જોડે છે ? મારી નાની બેન છે તે. આવો બેન, આવો, મારી જોડે તમને બહાર તેડી જઈશ, ને પૈસો આપીશ. આપણા ઘરમાં તો આવો.

નાની બેન, તમારી જોડે આ ખીજું કોણ છે ? મારા ભાઈને તેડી લાવીશું. એને પૈસો આપીશ ? તમે ક્યાં જાઓ છો ? મારી ભાભીને ઘેર જાઉં છું. તમને મારી જોડે તેડી જઈશ. ત્યાં ખીર પૂરી ખાવાનાં છે.

પાઠ ૩૬.

સારો.	મેજે.	કાગળ.	લખાવશે.	વારે.
માટે.	લીધો.	કેવો.	લખીશ.	આવડે.

* 'પૈસો' એ બોલઉપરથી અક્ષરને માથે બે માત્રા હોય ત્યારે કે મ વાંચવું તે શીખવવું.

જીઆ, આ કાગળ કેવા સારો છે ! આ તમે કોને કહીને લીધો ? મેં મારી મેજે લીધો. પોતાની મેજે શા માટે લીધો ? મારે જોઈતા હતો માટે લીધો. આ કોના છે ? મારા છે, મારા બાપ પાસેથી આંકવાર લીધો હતો. શા માટે લીધો હતો ? આંકવાર કાંઈ કામ માટે લીધો હતો. તમને કોણ લખાવશે ? મારી મેજે લખીશ. મેજે તે આવડે ? મારી પાસે પણ આવા સારો કાગળ છે. આ સારો કાગળ મા પાસેથી લીધો હતો.

પાઠ ૩૭.

ખૂમો.

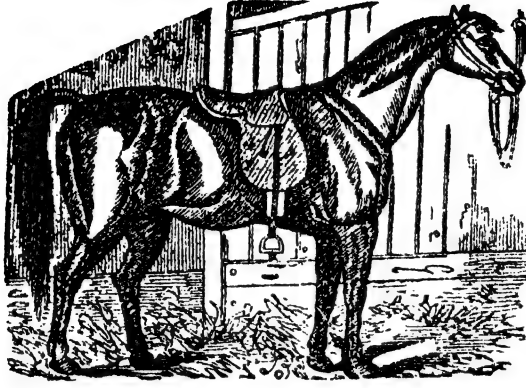
થયું.

પાડો.

પાડશો.

આજ તમને શું થયુંછે, બાપા ? કાંઈ થયું નથી, બાઈ, હું સારો છું. ત્યારે ખૂમો શા માટે પાડોછો ? ને થયું હોય તે કહો. હું જીને તેડી લાવું. ખૂમો ના બાડો. તે ક્યાં ગઈછે ? મારા મામાને ઘેર ગઈછે. ત્યાં કેમ ગઈછે ? મામાને જોવા. કેમ, તેને શું થયુંછે ? કોણ જાણે શું થયું હશે. ખૂમો શાસાર પાડોછો ? જી તો આવી. તમે ખૂમો પાડશો તો તમારી પાસે આવશે. તમે ખૂમો ના પાડશો, હું તેડી લાવું.

પાઠ ૩૮.

બેસું.	ઘોડે.	છોકરા.	જાડો.	ચાકર.
ઘોડો.	કયે.	આપણે.	આવડે.	ભીંભો.

જે છોકરા, આ કેવા સારો ઘોડો જાયછે! બાપા, એ ઘોડે હું બેસું? ના, એ ઘોડો આપણો નથી. ત્યારે કયે ઘોડે બેસું? આપણો ઘોડો છે તેપર બેસું? હા, આપણો ઘોડો ક્યાં છે? આપણે ઘેર છે. તે ઘોડે ક્યારે બેસું? કાલે. તે તારે માટે લીધેછે. આ ખીજો ઘોડો જાયછે; એ કેવા જાડો છે! એની આંખોને શું થયુંછે? કાંઈ નથી થયું. આપણો ઘોડો લાવું કે, બાપા! તને તે લાવતાં આવડે? આપણો ચાકર ભીંભો છે તેને કહે કે લાવે.

પાઠ ૩૯.

આખું.	ગિભી.	પીજું.
બહુ.	છોડી.	કાચા.
પાણી.	શો.	તરસ.
અપ.	કને.	લાગી.

ગિભી રહે છોડી, હું દાણા આણું, તે લઈ જા. મારે તમારા દાણાનો રો અપ છે ? મારી કને બહુ દાણા છે. વાર, પાણી આણું તે તો પી. પાણીને શું કરું ? મને તરસ નથી લાગી. મારે ઘેર પાણી બહુ છે. મારે તમારા દાણાએ નથી લેવા, ને તમારું પાણી પણ નથી પીવું. મારા દાણાનો આજ અપ નહોતો તો કાલે અપમાં આવશે. બહુ છે, તેમાંથી થોડા તો લઈને આ. કાચા દાણા કોણ ખાય ? ગિભી રહે ત્યારે, ખીજું કાંઈ આણું. ના, આજ નહિ ; હું કાલે આવીશ.

પાઠ ૪૦.

લલી.	રાંધે.	અવાડતાં.	અવાય.
પેટ.	ખાંધા.	દહાડો.	રાંધેલા.

આવ, બલી છેડાડી, આવ, તું કાલે આવી હતી તેજ કે ? હા, ને મને કાચા દાણા ખવાડતા હતા તેજ તમે કે ? કાચા નહિ તો કેવા ખવાય ? મેં તો કોઈ દહાડો કાચા દાણા ખાધા નથી. હું તો રોજ રાંધેલા દાણા ખાઉં છું. કાચા ખાઈએ તો પેટમાં દુખે. કાચા દાણા ખાધાથી કોઈ દહાડો તારા પેટમાં દુઃખ થયું છે ? તું રાંધે છે કે તારી મા રાંધે છે ? મારી બેન રાંધે છે. તારી મા પણ તારા જીવીજ બલી છે કે ? હા જી, ને મારી બેન પણ બહુ બલી છે.

પાઠ ૪૧.

બાપડા.	દાંત.	વહુ.	બલાં.
ધીમે.	મધ.	એમને.	બાપડી.
અને.	આપણી.	ડોશી.	તેમને.
ઝટ.	શેરી.	હીંડાતું.	ચાલે.

જો મા, આ બાપડા ડોસાને દાંત નથી. એના હાથમાં મધ છે. એ કેવા ધીમે ધીમે ચાલે છે ! હા બાપ, એ બાપડાથી ઝટ હીંડાતું નથી, માટે એ ધીમે ધીમે ચાલે છે. એ ડોસો આપણી શેરીમાં રહે છે. એની વહુ છે તે એ ડોશી છે. તે બાપડીથી તો જરા એ

હોંડાતું નથી. અં ડોસો દાણા લાવેછે ન તે ડોશી ધરમાં રાંધે-
છે. અં ડોસો ડોશી બહુ બલાં છે. અંમને અંક છોકરો છે તે
અંમનું પેટ ભરેછે. તે બહુ સાઈં કરેછે. અંમે તેમને જોવા
જઈશું. કાંઈ આપશો કે નહિ? હા, અંમે આપાને પૂછીશું, તે
કહેશે તે આપીશું.

પાઠ ૪૨.

ઓળ.	અરે.	ઓળ.
વેળા.	મેલાં.	પહેર.
ગંદી.	ઊડે.	મેલ.
ગાંડી.	જૂઓ.	ડિલે.
લૂગડાં.	ઓળતી.	ગંદા.

જૂઓ છોકરાં, આ છોડી કેવી ગંદી છે ! અંના હાથ પગ
કેવા ગંદા છે ! અંને ડિલે કેટલા મેલ છે ! અંના માથામાં
જૂઓ કેટલી છે ! અંના વાળ કેવા ઊડેછે ! અંનાં લૂગડાં મેલાં
છે. અરે ! ગંદી ને ગાંડી છોડી ! જા, તું નહા, માથું ઓળ, તારા
વાળ ઓળ, ખીજાં લૂગડાં પહેર. અં છોડી રોજ નહાતી વેળા

રૂમ્મિ, ને માથું ચોળતી વેળા રૂમ્મિ. રૂમ્મિની મા કહેછે તેમ કરતી નથી. જુમ્મી, આ કેવી ગાંડી છે !

૫૧૪ ૪૩.

ઓળખી.	કાચું.	મજૂરી.	વાળા.
ખેતર.	ઘંટી.	રાખજો.	પૈસા.
સાંભળો.		અનાજ.	વેચવા.

સાંભળો, બાપા, રૂમ્મ કોણ છે ? શું બોલે છે ? જુમ્મી છોકરાં તમે સાંભળો. બા, રૂમ્મ તો “ઘંટી લો ઘંટી” રૂમ્મ બોલે છે. હા, રૂમ્મ ઘંટી વેચવા આવી છે. તમે રૂમ્મને ઓળખી નહિ ? તમે રૂમ્મક દહાડો રૂમ્મને ખેતરમાં જોઈ હતી. ખેતરમાં મજૂરી કરવા આવી હતી તે રૂમ્મ કે, બાપા ? હવે ઓળખી રાખજો, જુલતો નહિ. ખેતરમાં મજૂરી કરવા કેમ આવી હતી ? મજૂરી કરે તો ખેતરવાળા કાચું અનાજ ને થોડા પૈસા આપે. કાચું અનાજ લઈ શું કરે ? કાચું અનાજ ઘેર લઈ જાય તે પછી શું કરે તે કાલે કહીશ.

પાઠ ૪૪.

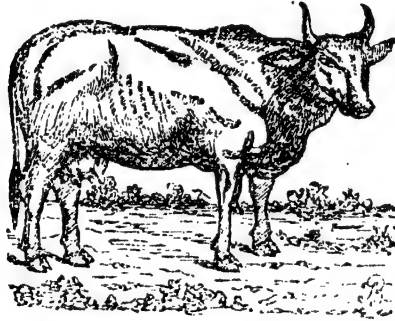
બોલો.	શી.	મગ.	વાલ.
પાંચ.	થોડી.	અડદ.	

બોલો છોકરાં, ખાવાની શી શી જાણુસ છે? સાંભળ મા, જર, ખાજરી, ચોખ્ખા, દાળ, મગ, અંધ પાંચ મેં કહી. હવે ખીજી શી છે તે તમે બોલો. સાંભળો, ઘઉં, વાલ, ચોખ્ખા, ને અડદ. હજી ખીજી થોડી છે તે બોલો. ના, તે પછી કહીશ. ચાર પાંચ કહો. ના, હવે કાલે; અંધને અનાજ કહેછે. મા, આપણે દૂધ, ખાંડ, ગોળ, ઘી, બાજી, દૂધી, અંધ સૌ ખાઈએ છીએ, તે અંધ અનાજ કે? ના, એતરમાં દાણા પાકેછે તે અનાજ. ખીજીને અનાજ ન કહેવું. જીએ, હું થોડી જાતનાં અનાજ લાવીશું.

પાઠ ૪૫.

બાકી.	બાફી.	રોટલા.	દળે.
બાફ.	રોટલી.	રોજ.	લોટ.
દળી.		આવડે.	

અમાનાં કેટલાંક અનાજ બાકીને ખવાયછે; કેટલાંકને દળી લોટ કરી તેની રોટલી કે રોટલા કરેછે. કેટલાંની રોટલી થાયછે, ન કેટલાં બાકીને ખવાયછે તે કહે. જર ને બાજરીના રોટલા થાયછે, ને ધાંડુંની રોટલી થાયછે. બાકીનાં કેમ ખવાયછે? બાકીનાં બાકીને ખવાયછે. અનાજ કાચું ખાઈશ મા, પેટમાં દુખશે. તમને બાકીનાં આવડેછે? ના, બાકીનાં નથી આવડતું. મારી જ રોજ દળીને કે બાકીને મને ખવરાવેછે. રોજ દળેછે? ઘંટીએ.

પાઠ ૪૬.

રમું.	પાડું.	ગાય.	ધોળી.	અબાણી.
ઊઠે.	મૂતી.	પેલી.	રાતી.	અહીં.

આવ ગાય, અહીં આવ. તારું દૂધ પીવું મને બહુ ગમેછે.

તારી જોડે રમું કે? જા, તારી બેન સ્વતી છે તેને કહે કે જોવા
 જો. મારે કહે નહિ જો. એની કને ખીજું કોણ છે? એ માશી
 સ્વતી છે. એને કહે કે જો. આ ખીજી ગાય આવી. એક
 રાત્રી છે ને ખીજી ધોળી છે. પેલી વળી એક જાય છે. અરે!
 આ ચોથી સ્વતી છે. જો તો એની જોડે હું રમું? ના, છોકરા,
 એની કને જઈશ મા. એ ગાય પાટું મારે છે. પાટું તે શું
 આ! ગાય લાત મારે તે પાટું કહેવાય. માટે અજાણી ગાય
 પાસે જવું નહિ. મારે ઘેર ગાય છે તે કોઈને પાટું મારતી
 નથી. હું તેની જોડે રમું? હા, રમજે.

પાઠ ૪૭.

ખારો.	ગોધો.*	થોડું.	નાંખ.	ભરાય.
ધાસ.	બધું.	વિના.	નાંખીએ.	

આ ગાયને શું ખાવાનું આપીશું? આ, પેલો રોટલા છે તે
 આપું? બાઈ, તેથી એનું પેટ નહિ ભરાય. રોજ એ કેટલા રોટલા
 ખાતી હશે? એને રોટલા કોણ કરી આપે? પોતાની મજે કરે. જે

* ગોધો એટલે આખલો.

એને હાથ છે ? ના, બા, એને હાથ નથી. ત્યારે હાથ વિના મેળે કેમ કરે ? તો શું ખાતી જશે ? એ તો બધુંએ ખાય : ચારો, ધાસ, રોટલા, જે નાંખીએ તે ખાય. જા, ઘરમાંથી ધાસ લાવીને નાંખ. બધું ન લાવ, થોડું લાવજે. જે પેલો ગોધો આવેછે. બધું ધાસ એ ગોધો ખાઈ જશે. ગોધો થોડું ધાસ ખાઈને જશે એટલે ગાયને બાકીનો ચારો નાંખજે.

પાઠ ૪૮.

જેયો.

રંગ.

દયા.

કાળો.

છાશ.

સમજાણ.

ભેંસ.

દહીં.

તે ભેંસ જોઈછે ? હા, ઘણીએ. તો કહે, તેનો રંગ કેવો હોય-છે ? ભેંસનો રંગ કાળો હોયછે. તે ઘણું દૂધ દેછે, તે દૂધ આપણે 'ખાઈએ' છીએ, તેનું દહીં કરીએ છીએ, ને દહીંની છારા કરીએ

છીએ છારા સારી લાગેછે. ધી રોનું થાયછે, તે તમે જાણો-
છો? હા, ધી રહીંમાંથી થાયછે. આપણા ગામમાં એક પાડો છે,
તે તમે જાણોછે? હા, જાણોછે. પેલો લોકને મારેછે તેજ કે ?
હા, એજ. એને દયા નહિ આવતી હોય? તેને દયા શાની?
એનામાં કાંઈ સમજણ નથી. જેનામાં સમજણ નહિ તેનામાં
દયા ક્યાંથી હોય?

પાઠ ૪૯.

મઠ.	કઠી.	જેયા.	પારખી.
મીઠું.	હાથે.	ખીચડી.	દેખાડું.

છોકરાં તમે મઠ ખાધાંછે? નાજી. મઠ કેવા થાય? મેં મઠ
ખાધાએ નથી ને જેયાએ નથી. લો, હું દેખાડું. હું મારે હાથે
લઉં? હા, હાથે લો, પણ જોજો, હાથે લેતાં વેરાય નહિ. તમે
મીઠું ખાધુંછે? હાજી, મીઠું તો રોજ ખાધાએ છીએ. આ બધી
જાણુસમાંથી મીઠું પારખી કાઢો. મીઠું દૂધમાં ખવાય કે? નાજી,
દૂધમાં તો ન ખવાય. મીઠું તો રોટલામાં ખવાય. ખીજ શા
કામમાં આવેછે? શાક, દાળ, છારા, કઠી, ને ખીચડીમાં મીઠું
નાંખેછે.

પાઠ ૫૦.

ઝાડ.	ઘેલો.	ચઢી.	પીપજો.	ચોરી.
ખૂણો.		આંખો.	લીમડો.	કેરીઓ.
ઠીક.		આમલી.	વડ.	તોડીશ.

જીઆ, આ ખૂણામાં શેનું ઝાડ છે? એ આંખો છે. ઠીક ખાપા, એને કેરીઓ કેમ નથી આવી? ઘેલો દેખાયછે. આ દહોડે કેરીઓ ઝ્યાંથી? કેરીના દહાડામાં હું આંખે ચઢી કેરીઓ તોડીશ. લોકને આંખે ચઢીને? ના, ખાપા, પેલા ખૂણામાં આપણા આંખો છે તેપરથી તોડીશ. ઠીક, ખીજને આંખેથી કેરી તોડવી નહિ. ઘેલો છેકરે હોય તેજ એવું નહાઈ કામ કરેછે એ તો ચોરી છે. તે ખીજં ઝાડ જોયાંછે? હોવે, ઘણાંએ, આમલી, પીપજો, લીમડો, વડ, ને ખીજં ઘણાં. જો, આ ખૂણામાં શેનું ઝાડ છે? એ બારડીનું છે.

પાઠ ૫૧.

ફોઈ.	ફળીઆ.	કીધું.	અબર.
નાઠો.	નીકજે.	બેઠી.	લાકડી.
		અલી.	

અરે છોડી, તારા માથામાંથી લોહી કેમ નીકળેછે? પલ

છોકરે બાકડી મારી તેથી લોહી નીકળેછે. તે કાંઈકીધું હશે. ના, હું તો બેઠી હતી, ને તે ઝટ મારીને નોઠો. અલી, એ ક્યાં નોઠો? પેલા નાસેછે. તારું ઘર ક્યાં છે? હું ખીજા ફળીઆમાં રહું છું. ત્યારે આ ફળીઆમાં કેમ આવીછે? અહીં મારી ફે-
ધનું ઘર છે. હીંડ, તારી ફેધને ઝટવારમાં તેડી, એ છોકરાને ઘેર જ, ને એના બાપને કહે. ના, ના તમે એ વાત મારી ફેધને કહેશો મા. એમ કહી તે ઝટ પોતાના ફળીઆબણી નાશી ગઈ. પેલા છોકરો ક્યાં નોઠો, તેની પણ કોઈને ખબર પડી નહિ.

પાઠ પર.

સૌ.*

વાળું.

બચી.

મોઢે.

ગાળો.

દીધી.

લાત.

વાંક.

માંદી.

કડવાં.

ઓસડ.

એ છોડી કેવી નઠારી હતી, અને એનું શું થયું તે હું કહું. એ સૌ આગળ જૂઠું બોલી. એણે તે છોકરાને ગાળો દીધી ને લાત મારી. એ વાત કોઈને ન કહી ને એ જૂઠી છોડી સૌને મોઢે

* 'સૌ' એ બોલઉપરથી અક્ષરને માથે કાનો ને બે માત્રા હોય ત્યારે કેમ ઉચ્ચાર થાયછે તે દેખાડું.

બોલી કે, મારો કાંઈ વાંક નથી. ને વળી એ વાત પોતાનાં મા-
આપને કહી નહિ. વળી વાળુમાં છારા આધી, તેથી તણાઈ ગઈ,
ખીજે દહોડે વાળુ થયું નહિ, ને બહુ માંદી પડી. મરતી મરતી
બચી. તે પણ કડવાં કડવાં એસડ આધાં ત્યારે બચી. જૂઠું
બોલે તેને એમ થાય.

પાઠ ૫૩.

તોફાન.	લૂલો.	મોઘ.
આખો.	વાગે.	જીવ.
દોડ.	રીતે.	પોતાની.
ઊભો.	ચૂલામાં.	જરા.

જુઓ, આ છોકરો લૂલો છે. સાથી લૂલો થયો તે વાત કહું.
એ છોકરો આખો દહોડો દોડ દોડ કરે, જરાએ ઊભો રહે નહિ,
ને તોફાન કરે. કોઈ કહે તે માને નહિ. એથી એ રોજ પડે. પડે
તે વેળા વાગે. એક દહોડો ચૂલાકને ઊભો ઊભો તોફાન કરતો
હતો ત્યાંથી જોવો દોડવા જાય છે કે ચૂલામાં પગ પડેથી એ લૂલો
થયો. એ રીતે એ પોતાની મેળે લૂલો થયો. માટે આખો દહોડો
તોફાન ન કરવું, ને મોટાં કહે તે માનવું. એ છોકરો તો લૂલો
થયો, પણ કોઈવાર એથી જીવ પણ જાય.

પાઠ ૫૪.

ઢોલ.	નિશાળ.	વગાડે.	મળ.	મારતા.
ઢગલા.	જાણુ.	પીપી.	એસવા.	શેઠ.
ખાંધે.	વધારે.	એસ.	ગાડી.	
	પૂરાં.	મહેતાજી.	વરસ.	

સાંભળ મા, ધુ ધુ વાગેછે. હું જોવા જઈ? હા, જા, ઢગલા-પર જઈ એસ. શેના ઢગલાપર? પેલા લાકડાંના ઢગલાપર. સૌ લોકની આગળ એક જાણુ ઢોલ વગાડેછે, ને એક જાણુ પીપી વગાડેછે. તે કેવા ધીમે ધીમે હીડેછે! ગાડીમાં આ નાનો છોકરો બેઠોછે, તે નિશાળે એસવા જાયછે. એની ખાંધે કેવા સારો એસ છે! એના ખાપાની ખાંધે છે તે વધારે સારો છે. એ શેઠનો છોકરો છે. એ છોકરો બહુ નાનો છે. તે ચાર વરસનો છે. ચારે પૂરાં નથી થયાં. હવે તે નિશાળમાં બહુ મળ પડેછે. કેવું રમવાનું છે! મહેતાજી મારતા પણ નથી. ત્યાં છોકરાંને બહુ ગમેછે. તે હું એ જઈશ. મા, હીંડ, મને આજ મેલી આવ.

પાઠ ૫૫.

એંચે.	ધૂળ.	ફરે.	બળદ.	એડે.	ઢોર.
દીઠાં.	ઢાદવ.	ભણે.	કહેલું.	પોતાની.	
નાગાં.	કજીઓ.	હળ.	ધણી.		

તમે ઢોર દીઠાંછે ? હોવે, બહુચ્ચે. ઢોર કોણે ન દીઠાં હોય ? તો કહો, ઢોર કોને કહીચ્ચે ? ગાય છે, બેસ છે, ચ્ચે ઢોર. કેવાં છોકરાંને ઢોર કહેવાં ? છોકરાંને ઢોર કહેવાય ? હા, જે ધૂળમાં કે કાદવમાં રમે, મેલાં રહે, નાગાં કરે, બાણે નહિ, કજીચ્ચે કરે, ચ્ચેવાં નકારાં હોય, તે ઢોર કહેવાય. ગાયો, બેસો, બળદ, ચ્ચે ઢોર તો ધણા કામનાં છે, ખાવાને દૂધ દેછે, હળ ખેંચેછે, ગાડી ખેંચેછે, પણ ઢોર જેવાં નકારાં છોકરાં તો કશાચ્ચે કામનાં નહિ. ઢોર જેમ પાતાના ધણીનું કહેલું કરેછે, તેમ સૌ છોકરાંચ્ચે મા, બાપ, અને મહેતાજી કહે તે કરવું.

પાઠ પદ.

કૂતરો.	કબૂતર.	પાંખો.	ધલોડી.
	ચકલો.	ઝાડો.	દીધાં.
બિલાડી.	કાગડો.	માળા.	ગધેડો.
	પોપટ.	ગિંદર.	

તમે ઢોરનાં નામ તો દીધાં, પણ ખીજાં કયાં જનાવર જોયાંછે તે કહો. જોયાં હોય તેનાં નામ દો. સાંભળો: બિલાડી, કૂતરો, ઘોડો, ગધેડો, ચ્ચે ચાર પગનાં છે. ઠીક. ચકલો, કાગડો, પોપટ, કબૂતર, ચ્ચેમને પાંખો હોય, ને પાંખાવતી ગડેછે. તે રોમાં રહેતાં હશે ? ઝાડે માળા ખાંધીને તેમાં રહે. ગિંદર, ધલોડી, ને

ખીજાં ઘણાં છે. તમારે જાંદર જોવો છે ? ચંપાહો, મેં તો ઘણાં ચંપા જોયા છે. મારા ઘરમાં રોજ દોડદોડ કરે છે. બધું ધર ખોદી નાંખે છે.

પાઠ ૫૭.

એક.	૧.	લેખણ.	ઊંચેરીએ.
બે.	૨.	મૂકું.	ઊલટા.
ત્રણ.	૩.	જોડે.	

મારા હાથમાં કેટલી ચોપડીઓ છે ? ૧. મારે હાથ કેટલા છે ? ૨. આ લેખણ જોડે બે ખીજાં મૂકું તો કેટલી થાય ? ૩. ત્રણમાંથી બે લઈ લઉં તો કેટલી રહે ? ૧. ત્રણમાંથી એક જાય તો હવે કેટલી રહે ? ૨. એક પાઠમાં બે ઊંચેરીએ તો કેટલી થાય ? ૩. હવે બોલી જાઓ ૧, ૨, ૩. હવે એથી ઊલટા બોલો ૩, ૨, ૧.

પાઠ ૫૮.

ચાર.	૪.	આંગળાં.
પાંચ.	૫.	પાઈ.
છ.	૬.	

ત્રણ ચોપડીઓમાં એક બીજી મૂકીએ તો કેટલી થાય ? ૪ થાય. તમારે એક હાથે કેટલાં આંગળાં છે ? ૫. ચારમાં કેટલાં મૂકીએ તો પાંચ થાય ? ૧. ને ત્રણમાં કેટલાં મૂકીએ તો પાંચ થાય ? ૨ મૂકવાં પડે. ત્રણમાં ત્રણ મૂકીએ તો કેટલાં થાય ? ૬ થાય. છ પાઈમાંથી ચાર પાઈ લઉં તો કેટલી બાકી રહે ? ૨ રહે. એક ને બે કેટલા ? ૩. ત્રણને બે ? ૫. પાંચ ને એક ? ૬.

પાઠ ૫૯.

સાત. ૭.   નવ. ૯.   મીઠું. ૦
આઠ. ૮.   દશ. ૧૦.

છ પાઈમાં એક નાંખીએ તો કેટલી થાય ? ૭ થાય. પાંચમાં બે નાંખીએ તો કેટલી થાય ? ૭. ને ત્રણ નાંખીએ તો કેટલી થાય ? ૮ થાય. આઠ પાઈમાંથી ચાર પાઈ લઉં તો કેટલી રહે ? ૪ રહે. ને છ લઉં તો કેટલી રહે ? ૨ રહે. આઠ પાઈમાં એક પાઈ નાંખીએ તો કેટલી પાઈ થાય ? ૯ થાય. સાત પાઈમાં બે પાઈ ઊમેરીએ તો કેટલી થાય ? ૯ થાય. છ પાઈમાં ત્રણ પાઈ ઊમેરીએ તો કેટલી થાય ? તે પણ ૯ થાય. નવ પાઈમાંથી પાંચ લઉં તો કેટલી બાકી રહે ? ૪ રહે. નવ પાઈમાં એક પાઈ નાંખીએ તો કેટલી થાય ? ૧૦ થાય. દશ કેમ લખાય ? પહેલો ૧ પછી આવું ૦ મીઠું લખીએ તેવારે ૧૦ થાય.

